

В.Я. Карковська
Національний університет “Львівська політехніка”
кафедра теоретичної та прикладної економіки

ІНВЕСТИЦІЇ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ – ГОЛОВНИЙ НАПРЯМОК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАШИНОБУДУВАННЯ

© Карковська В.Я., 2008

Розглянуто актуальну тему розвитку машинобудування, його інвестиційний потенціал. Обґрунтовуються пріоритети реалізації інвестиційного потенціалу як на макрорівні, так і на мікрорівні. Проаналізовано обсяги інвестицій в основний капітал машинобудівних підприємств, встановлено прогнозовані значення.

Ключові слова: економічний потенціал, інвестиційний потенціал на макро- та мікрорівні, заощадження, інвестиції в основний капітал.

The article covers the burning matter of machine building development and its investment potential. Priorities for implementation of investment capital are substantiated both on macrolevel and microlevel. The scope of investments in fixed capital of machine building enterprises was analyzed, predicted values were determined.

Key words: economic potential, investment capital on macrolevel and microlevel, savings, investments in fixed capital.

Постановка проблеми

Розвиток економічних процесів машинобудівного комплексу України та вирішення соціальних проблем галузі як на державному, так і на регіональному рівні значною мірою залежить від інвестиційного забезпечення підприємств. Інвестиції сприяють структурній перебудові економіки, забезпеченню технічного переоснащення підприємств і підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Ключовою проблемою на регіональному рівні є неефективне використання інвестиційних ресурсів, що загалом призводить до гальмування розвитку промислових підприємств.

Особливого значення набуває активізація інвестиційної діяльності на підприємствах машинобудівного комплексу з метою забезпечення перспективної спрямованості та інтенсивності економічного розвитку.

Однією із головних причин технологічної відсталості машинобудівних підприємств є значне збільшення морального і фізичного зносу основних фондів і низькі темпи їхнього оновлення. Низький рівень інвестицій в основний капітал призводить до масштабного скорочення виробничих потужностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження щодо поняття інвестиційного потенціалу та оцінки його використання здійснювались у працях В.П. Попова, В.П. Семеніва [5, с. 127], Г.Г. Кірейцева [6, с. 243], М.В. Романовського [7, с. 318], І.О. Бланка [7, 217] та інших. У наведених дослідженнях інвестиційний потенціал розглядається як елемент виробничого й економічного потенціалу. Особливої уваги потребує насамперед дослідження проблем використання інвестиційних ресурсів як важливого напрямку ефективності національної економіки.

Постановка цілей

Дослідження інвестиційного потенціалу передбачає постановку таких цілей:

- в'ясування суті інвестиційного потенціалу як на макрорівні, так і на мікрорівні;
- з'ясування джерел розширення інвестиційного потенціалу;
- розгляд структури капіталу машинобудівного підприємства;
- складання прогнозу інвестицій в основний капітал машинобудування.

Виклад основного матеріалу

Аналізуючи теоретичні матеріали щодо інвестиційного потенціалу, можна зробити висновок, що в літературі існують різні підходи до визначення його суті [1, с. 23], [2, с. 54], [3, с. 153]. Інвестиційний потенціал – це базова фундаментальна основа стійкого розвитку національної економіки. Національний інвестиційний потенціал визначається наявністю інвестиційних ресурсів для здійснення реальних і фінансових інвестицій [11].

Інвестиційний потенціал на макрорівні розглядається як трансформація заощаджень у розвиток національної економіки країни [11, 13]. Згідно із системою національних рахунків він розраховується на основі валових заощаджень – різниці між наявним доходом і витратами на кінцеве споживання (поточне і особисте):

$$I_{macro} = BZ = BBП - KC, \quad (1)$$

де I_{macro} – інвестиційний потенціал на макрорівні; BZ – валові заощадження; $BBП$ – валовий внутрішній продукт; KC – кінцеве споживання.

Своєю чергою, чисті заощадження ($ЧЗ$) – це валові заощадження мінус вартість спожитого основного капіталу ($СОК$):

$$ЧЗ = BZ - СОК. \quad (2)$$

Оцінка інвестиційного потенціалу на макрорівні надає можливість визначити об'ємність інвестиційної програми і потреби у внутрішніх позиках для їхнього здійснення.

Основою інвестиційного потенціалу на макрорівні є валові заощадження, оскільки значна частина коштів підприємств відокремлюється з виробничої сфери і спрямовується на поточне приватне споживання, зосереджується на рахунках населення.

На макроекономічному рівні заощадження виконують такі функції:

– забезпечення споживчих потреб населення (доцільність співвідношення оцінки заощаджень із кінцевими споживчими витратами);

– джерело загальнонаціональних інвестицій (характерним є інвестиційно-відтворювальний вплив на економічну систему, заощадження співвідносяться із обсягом ВВП).

Інвестиційний потенціал на мікрорівні характеризується трансформацією заощаджень в розвиток окремого суб'єкта господарської діяльності. До складу цього потенціалу входять: інвестиційний фінансовий ($ІФП$) та інвестиційний нефінансовий потенціали ($ІНП$):

$$I_{micro} = ІФП + ІНП. \quad (3)$$

де I_{micro} – інвестиційний потенціал на мікрорівні.

Інвестиційний потенціал підприємства складається із амортизаційних відрахувань, прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства після сплати податків, виручка від реалізації майна, що вибуло, а також інших складових. Отже, інвестиційний потенціал підприємства залежить як від результатів ефективної його діяльності, так і від технологічної бази господарського механізму і системи поточного управління [11].

Інвестиційний потенціал підприємства має двоїсту визначеність, зумовлену: можливістю фінансувати інвестиційні проекти, що реалізуються на основі існуючого виробничого потенціалу підприємства; можливістю фінансувати інвестиційні проекти, спрямовані на удосконалення цього потенціалу.

У будь-якому разі інвестиційна активність підприємства залежатиме від таких факторів: фінансово-інвестиційного потенціалу підприємства, який визначає можливість самофінансування його розвитку; зацікавленості підприємства в інвестуванні власних засобів; можливості використання позичених і залучених коштів.

Якщо заощадження інституційних одиниць додатні, то невикористана сума доходу повинна використовуватись для збільшення активів або зменшення зобов'язань. Якщо така ситуація не спостерігається, то ця сума доходу повинна реалізовуватися у вигляді приросту готівкових грошових коштів, які є фінансовим активом. Якщо заощадження від'ємні, інституційним одиницям потрібно збільшити свої фінансові зобов'язання або зменшити залишки готівкових грошових коштів, тобто реалізувати частину фінансових чи нефінансових активів.

Методичний аналіз джерел розширення інвестиційного потенціалу передбачає обґрунтування механізмів трансформації джерел в інвестиції [11].

Цей механізм передбачає: відновлення інвестиційної активності на мікрорівні; зміну політики доходів у державі з метою збільшення частки населення як інвестора в інноваційно-інвестиційних процесах; удосконалення податкової політики тощо.

Інвестиції в основний капітал у промислово розвинутих країнах становлять близько 20 % від ВВП [5]. Фірми інвестують інтенсивніше, якщо вони працюють на високому рівні виробничих можливостей і очікують, що попит буде залишатися високим, а відсоткова ставка достатньо низькою. Коли ці умови змінюються в протилежному напрямі, компанії зменшують обсяги інвестицій (табл. 1). Проте багато інвестиційних проєктів мають доволі великий термін виконання, тому зменшення обсягів нових інвестицій не означає автоматичного спаду у сукупних інвестиційних затратах.

Таблиця 1

Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування в Україні [10]

Показник	2005		2006		2007*	
	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%
<i>Інвестиції в основний капітал</i>	93,1	100	125,3	100	102,1	100
<i>Приватний сектор</i>	79,4	85,3	108,3	86,3	91,2	89,3
Власні кошти підприємств	53,4	57,4	72,3	57,8	60,1	58,8
Кредити банків та інші позики	13,7	14,8	19,4	15,5	15,2	14,8
Інші джерела фінансування	12,3	13,1	16,6	13,2	15,9	15,7
<i>Держаний сектор (бюджетні кошти)</i>	9	9,7	12,3	9,8	7,8	7,7
Кошти держбюджету	5,1	5,5	6,8	5,5	4,6	4,5
Кошти місцевих бюджетів	3,9	4,2	5,4	4,3	3,2	3,2
<i>Зовнішній сектор (кошти іноземних інвесторів)</i>	4,7	5	4,6	3,7	3,1	3

* Дані за 2007 рік враховані за 9 місяців

У структурі інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування зменшилась частка бюджетних коштів, що пояснюється загальною економічною ситуацією в країні. Зменшилась також частка коштів в інвестиціях в основний капітал іноземних інвесторів за рахунок зменшення рівня капіталізації прямих іноземних інвестицій.

Власні кошти підприємств залишаються основним джерелом фінансування капітальних вкладень. Збільшити частку своїх коштів на інвестиції підприємствам вдалося за рахунок зростання обсягів прибутку. Через зростання попиту на машинобудівну продукцію збільшився фінансовий результат діяльної підприємств цієї галузі (у 2,5 раза).

Продовжується зростання участі банківської системи у фінансуванні реального сектора економіки. Комерційним банкам вдалося забезпечити реальний сектор економіки необхідними кредитами за рахунок зростання депозитів населення, які в попередні роки були основним джерелом збільшення банківських пасивів, а також за рахунок підвищення запозичень на зовнішніх ринках.

Для машинобудівного комплексу сьогодні ставляться вимоги, які в загальному підході полягають у зміні організаційно-технологічної основи його структури. Сутність цих змін полягає у:

- збільшенні номенклатури матеріалів, які використовуються та відповідній зміні технологій;

- збільшенні кількості комплектуючих елементів у продукції, що випускається, а також типів (модифікацій) самої продукції;
- підвищенні вимог щодо якості, дизайну та надійності під час повного життєвого циклу;
- скороченні терміну введення нової продукції у виробництво (зміни на нову модель).

Дотримання таких вимог допоможе підвищити конкурентоспроможність машинобудівної продукції, а також можливість швидкого адаптування до ринкових змін.

Таблиця 2

**Структура інвестицій в основний капітал машинобудування у 2001 – 2006 рр.,
% до загального обсягу інвестицій в основний капітал промисловості [4]**

Вид діяльності/ роки	2001	2002	2003	2004	2005	2006 (за півроку)	Прогноз на 2008
Промисловість – разом, %	100	100	100	100	100	100	100
Машинобудування, %	6,9	6,9	8,3	8,1	8,0	8,4	9

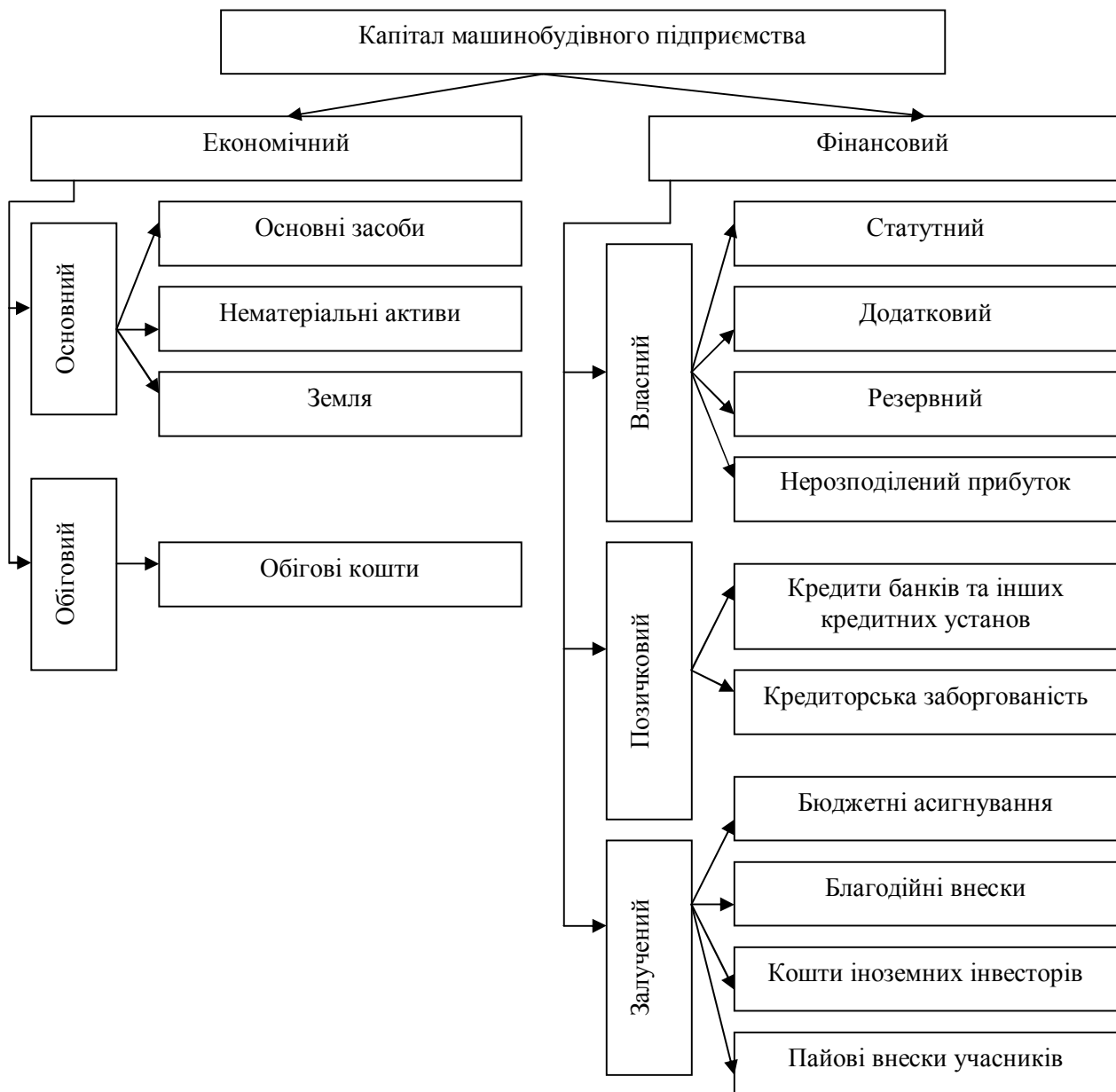

Рис.1. Структура капіталу машинобудівного підприємства

На основі наведеної структури можна зробити прогноз інвестицій в основний капітал машинобудування на 2008 рік за допомогою лінійного рівняння:

$$y = 0,34x + 6,62 . \quad (4)$$

Прогнозне значення на 2008 рік питомої ваги інвестицій у розвиток машинобудування становитиме 9 %.

У системі конкретних форм капіталу особливе місце належить основному капіталу (рис.1) [15]. Кошти на відтворення основного капіталу є складовою інвестиційного потенціалу. Переважна кількість підприємств зовсім не використовують на капітальне будівництво нараховану амортизацію, навіть не звертаючи увагу на те, що розмір її порівняно збільшився у зв'язку із переоцінкою основних фондів.

Структура капіталу повинна включати як фінансові, так і економічні ресурси, які використовуються у ході господарської діяльності машинобудівного підприємства [15].

Досвід розвинених країн показує, що постійні відтворювальні процеси у будь-якій національній економіці стають можливими, коли забезпечується належний рівень інвестування основного капіталу [14]. Тобто інвестиції є джерелом ефективного розширеного оновлення основних фондів і переходу виробництва на рівень високотехнологічного розвитку. Збільшення обсягів та удосконалення структури інвестицій в основний капітал є на сьогодні основним із найважливіших завдань економічної політики (рис. 2).

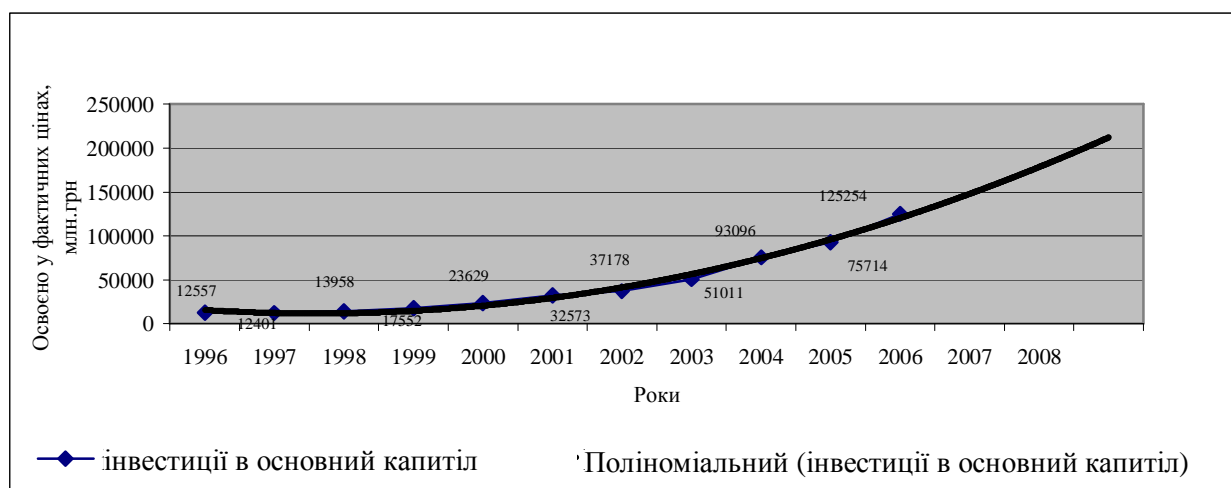

Рис. 2. Динаміка інвестицій в основний капітал в Україні [4]

Як видно з рис. 2, інвестиції в основний капітал починаючи із 2000 р. зростають значними темпами. Найвагоміша частка інвестицій в основний капітал (39,2 % від загального обсягу) була спрямована у розвиток промисловості. У I півріччі 2007 р. порівняно з відповідним періодом минулого року обсяги інвестицій у промисловість зросли на 35,3 %.

Вкладення інвестицій в основний капітал на 2008 рік можна розрахувати за допомогою поліміального тренду:

$$y = 1545,6x^2 - 8074,2x + 22342 . \quad (5)$$

Прогнозне значення інвестицій в основний капітал на 2008 р. становитиме 178483,8 млн. грн.

У 2007 року спостерігалось найбільше за останні 7 років зростання обсягів виробництва продукції машинобудування (на 48,3 %) [10]. Такі темпи були забезпечені, переважно, за рахунок зростання виробництва транспортних засобів та устаткування (в 1,7 раза). Загалом машинобудування забезпечило близько 47 % (проти 29,6 % у січні) приросту промислового виробництва.

Таке динамічне зростання є наслідком як розширення попиту з боку вітчизняних підприємств, які активізували інвестиційну діяльність та збільшили витрати на оновлення основних фондів, так і підвищення конкурентоспроможності вітчизняної інвестиційної продукції машинобудування. Так, виробництво кранів мостових на нерухомих опорах у жовтні 2007 до жовтня 2006 року зросло в 2,3 раза; інших кранів – в 1,8 раза; верстатів токарних, розточувальних, свердлувальних та фрезерувальних – у 1,9 раза.

Питома вага інноваційних коштів у машинобудування займає вагому частку (23,7 відсотка). Але вона значно зменшилась (на 14,5 відсоткового пункту порівняно з 9 місяцями 2006 року). Це пов'язано, зокрема, із істотнішим збільшенням питомої ваги металургії та поетапністю модернізації цієї галузі. Але у розподілі обсягу реалізованої інноваційної продукції машинобудування посідає перше місце [10].

За рахунок тривалого зростання доходів населення та розширення схем кредитування на придбання непродовольчих товарів довгострокового використання продовжує істотно зростати виробництво вітчизняних легкових автомобілів (у жовтні до жовтня 2006 р. у 1,6 раза) [10].

Висновки

На основі узагальнених теоретичних досліджень виокремлено інвестиційний потенціал на макро- і мікрорівнях, що дасть змогу глибше розуміти суть цієї важливої економічної категорії.

На основі виконаного аналізу можна зробити висновок, що інвестиційний потенціал країни розвивається і потребує формування ефективного механізму, здатного спрямувати заощадження на потреби виробництва. Інвестиційний потенціал країни залежить переважно від стану валових заощаджень.

Аналіз інвестиційного потенціалу в Україні свідчить, що для активізації інвестиційної діяльності необхідно створити умови для залучення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій. Це зумовлює необхідність розроблення стійкої інвестиційної політики, спрямованої на формування ефективного механізму, який забезпечував би інвестиційну привабливість в економіці.

Аналіз інвестиційної діяльності показує, що хоча за останні роки і намітились певні позитивні тенденції в темпах зростання інвестицій в основний капітал, потреби країни в них ще недостатньою мірою задоволені.

Перспективи подальших досліджень

Потребує подальшого поглибленого вивчення вплив інвестиційного потенціалу на ефективність соціально-економічного розвитку країни. Значну увагу у перспективі необхідно приділити удосконаленню механізму державного регулювання інвестицій і створенню прийняттого інвестиційного клімату.

1. Грюнинг Р. Методы и средства стратегического планирования на фирме // Проблемы теории и практики управления. – 1993. № 3. – с. 23–26. 2. Євдокімов Ф.І., Мізіна О.В. Дослідження категорії “економічний потенціал промислового підприємства” // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 75. – Донецьк, ДонНТУ, 2004. – С.54–59. 3. Ревуцький Л.Д. Потенціал и стоимость предприятия. М. Перспектива, 1997. – 274 с. 4. Держ комітат України, <http://www.ukrstat.gov.ua/> 5. Попов В.П. Организация и финансирование инвестиций / В.П. Попков, В.П. Семенов. – СПб.: Питер, 2001. – 224 с. 6. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / За ред. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с. 7. Финансы предприятий: Учебник / Под ред. М.В. Романовського. – СПб.: Изд. дом “Бизнес-пресса”, 2000. – 528 с. 8. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К. – МП “Ител ЛТД”, “Юнайтед Лондон Трейд Лимитед”, 1995. – 448 с. 9. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. – К.: Ника – Центр, 1999. – 528. 10. <http://www.me.gov.ua>. 11. Туріяньська М.М. Інвестиційні джерела: Монографія. – Донецьк. ТОВ “Юго-Восток, ЛТД”, 2004. – 318 с. 12. Манків Г.Н Макроекономіка / Пер. з англ.; Наук. ред. пер. С. Панчишина. – К.: Основи, 2000. – 588 с. 13. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: В.Зт./т.3, т.2/ За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваскюка. – К.: Фенікс, 2007. – 556 с. 14. Золотарев А.Н. Особенности инвестиционных процессов машиностроительной промышленности // Економіка промисловості. – 2002. – №2. – С. 44–48. 15. Кленін О.В. Ефективність відтворення основного капіталу підприємств: Монографія / НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2006. – 196 с.